

پیروی از سنت، هدایت یا گمراهی

زهراللوکه علیخان

با نگاهی به گذشته، متوجه می شویم که در طول زمان و در جوامع مختلف، آداب و رسوم وجود داشته که پس از انتقال به نسل ها و در اثر تکرار به شکل «سنت» درآمده و در میان مردم رواج پیدا کرده است. در بسیاری از مواقع، استفاده از این سنتها موجب تعصب های نادرست و اختلاف برانگیز شده و درگیری های قومی و نژادی را به همراه داشته است! اگرچه، این آداب و رسوم، به تدریج شکل «تجربه» پیدا کرده است و این تجربه چون چراغی راه آیندگان را روشن نموده است ولی، جهالت و نادانی عده ای از افراد، به آن خلل وارد نموده و چهره ای ناخوشایند شده است. به طوری که پیروی از آن انسان ها را به گمراهی کشانده و سبب بروز جنگ ها و دشمنی ها شده است. صرف نظر از همه اینها، باید گفت، این آداب و سنت ها هستند که فرهنگ هر ملتی را تعیین می کنند و به آن ملت اصالت و شخصیت می بخشند. آنچه مسلم است، این است که هیچ ملتی بی هویتی و بی فرهنگی را بر خود نمی پسندد و بر حفظ ارزش های ملی و مذهبی خود اهتمام می ورزد. این ارزش ها که بعضاً بهای گزافی برای آنها پرداخت می شود، ماندگاری و حیات یک ملت را تعیین می کند. عمل به سنت های غلط، بر این ارزشها تأثیر گذاشته و آنها را کم رنگ نموده و از میان می برد. گاه این موضوع چنان پیش می رود که آدمی را کور و کر کرده و از راه خدا باز می دارد. آن گونه که دین خدا را نمی پذیرد و بهانه را پیروی از گذشتگان و سنت های غلط آنها قرار می دهد! خداوند متعال در قرآن مجید، کتابی که هدایتگر بشریت است، در چندین مورد به این موضوع اشاره نموده و از گروهی که به دلیل جهالت، وفاداری سنت های گذشتگان را بهانه کرده و به دلیل پیروی از آنها به خدا ایمان نیاورده اند، به شدت انتقاد می کند... و از جمله در سوره مائده آیه ۱۰۴ می فرماید: ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُم تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَالْيَاسِرِ...﴾ «وهنگامی که به آنها گفته شود به سوی آنچه بر شما بر رسول فرستاده شده است، بیایید، می گویند: ما را بس است! ما آنچه را نزد پدران خود یافته ایم، انجام می دهیم (به آن ایمان می آوریم). (بگو) اگر پدران آنها چیزی نمی دانند و بر راه هدایت (نیز) نیستند، باز هم از آنها پیروی کرده و به سوی آنها می روند؟»

در این آیه شریفه خداوند به ما می فهماند که صرف اینکه فردی از نزدیکان و یا بستگان باشد و تربیت تو نیز به دست او صورت گیرد، نمی تواند الگویی برای پیروی قرار گیرد. چه، اینکه ممکن است دارای اعتقادات غیر الهی باشد و یا او نیز تابع سنت های غلط و منحرف گذشتگان باشد. بنابراین تقلید نباید کورکورانه انجام شود چون تقلید کورکورانه یعنی جهالت و نادانی. نادانی که موجب اسارت فکری می شود و سد کمال و ترقی می گردد. بنابراین باید مواظب بود تا هر ایده و فکری را نپذیرفت و به هر پیشنهادی در این مورد پاسخ مثبت نداد.

اگرچه بعضی باورها و اعتقادات در همان ابتدا ماهیت خود را نشان می دهند و انسان های آگاه به راحتی آنها را نمی پذیرند، اما بعضی دیگر نیاز به جستجو، تحقیق و تفکر دارند و با سئوالاتی از قبیل: «منشاء این تفکر از کجاست؟ منظور از طرح آن چیست؟ سود و زیان آن کدام است؟ توسط چه کسی اشاعه داده شده است؟ و سرانجام آن چیست؟» زمینه را برای پذیرش و یا رد آنها فراهم می کنند. یعنی پذیرش از روی علم و آگاهی و رد هم از روی دانش و معرفت. همچنان که خداوند هم می فرماید: ﴿ولا تقف ما لیس لک به علم...﴾ «و از آنچه که نسبت به آن آگاهی نداری، پیروی مکن. به درستی که گوش و چشم و دل همه مسئولند. (مورد بازخواست قرار می گیرند).» (سوره اسری، آیه ۳۸)

و این موضوع تا آنجا اهمیت پیدا می کند که اگرچه سفارش به نیکی و احسان در حق والدین می شود و تشکر و قدردانی از آنها در کنار شکر نعمتهای الهی قرار می گیرد، ولی خداوند اجازه تبعیت و پیروی از والدینی که سبب گمراهی فرزند خود می شوند را نمی دهد و می فرماید: ﴿ووصینا الانسان بوالدیه حملته امه وهنا...﴾ «و سفارش کردیم در مورد پدر و مادر، ... و اگر (پدر و مادر) تلاش کردند که تو را به شرک ورزی نسبت به خداوند وادار کنند پس از چیزی که نسبت به آن علم نداری، از آنان پیروی مکن (اما) در دنیا با آنها به خوبی رفتار کن و از کسی پیروی کن که تو را به سوی من بر می گرداند (هدایت می کند).» (سوره لقمان، آیات ۱۵-۱۳) از این آیات و آیات مشابه دیگر در می یابیم که پیروی و تقلید ما باید آگاهانه صورت گیرد تا موجب گمراهی ما نشود. آگاهانه با هر موضوعی برخورد کردن موجب می شود تا رفتار درستی در برخورد با صاحبان افکار و عقاید مختلف داشته باشیم و چه بسا همین رفتار خوب ما موجب هدایت دیگران شود و به جای اینکه فکر نادرست خود را به ما القاء کنند، پیرو افکار ما شوند و دین خدا را بهتر بپذیرند.

یادمان باشد اسلام دین آگاهی و معرفت است پس هر عقیده و رأیی را با دلیل و برهان بپذیریم و از روی آگاهی تسلیم آن شویم. استعانت از خداوند و راهنمایی خواستن از کتاب او راه گشای ما خواهد بود.

